

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eestimaa Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu „häälekandja

Nr. 4

Aprill 1931. a.

VII aastakäik

Tellimise hind postiga:	Ilmub kord kuus.	Kuulutuste hinnad:
aastas . . . 100 senti	Talitus ja toim.: Tallinn, Tehnika 17, k. 15	1 lhk. kr. 20.—
6 kuu peale. 55 „	Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiasutised.	1/2 „ „ 10.—
1 „ „ . 10 „	Üksiknumber 10 senti.	1/4—6.— ja 1/8 lhk. „ 3.—
Välismaale aastas 150 s.		Teksti ees — 50% kallim

SISU: 1) Valitsuse sotsiaalpoliitiline töökava — *L. Johanson*. 2) Sotsiaalkindlustusest — *Dr. A. P. Steinberg*. 3) Lapse- ja koolieas sagedamini ettetulevad soolte parasiidid ehk ussid. 4) Praeguseaja rõivastusviisi rumalusi — *prof. Dr. E. Seligmann*. 5) Vahialuste töötasu ja pensioniõigus. 6) Krematorium Tallinnas. 7) Kinnitusnõukogu otsusi. 8) Hispaania sotsiaaloludest. 9) Poola karistussalkade metsikusi Lääne-Ukrainas. 10) Sotsiaalkindlustusest Eestis. 11) Sotsiaalkindlustusest välismaal. 12) Tööpuudus. 13) Tervishoid. 14) Küsimused ja vastused. 15) Märtsikuu sündmustik.

Valitsuse sotsiaalpoliitiline töökava.

L. Johanson.

Praeguse valitsuse töökavast leiame riigi sotsiaalpoliitilistele ülesannetele ka mõningaid viipeid.

Töökavas on märgitud:

„Tööstuse alal normeerida ja lahendada vahakordi ettevõtjate ja tööliste vahel, silmaspidades vajadust edukaks koostööks ja elava tööjõu kaitseks seaduste valmistamisel. Selles sihis uuedatud kujul maksuma panna ka töölistevanemate seadus.“

Nagu sellest redaktsioonist näha, tahetakse ettevõtjate ja tööliste vahakordi normeerida vaid selleks, et võimaldada edukat koostööd elava tööjõu kaitseks seaduste valmistamisel. Missugust kuju see edukas koostöö võiks kanda, seda näitab tulevik. Raske on siin kõige parema tahtmise juures midagi ettekujutada. Praegu on kohaks, kus ettevõtjad sotsiaal- ja töökaitse seaduste kohta seisukohti võtavad, kaubandus-tööstuskoda ning töölistele nende kutseühingute keskliit. Kaubandus-tööstuskoja eitavad seisukohad sotsiaal- ja töökaitse seadustesse on avaldatud ta „Teatajas“. Selle kohta on ka Tallinnas 1929. a. peetud teise Balti riikide majanduskonverentsi otsused, mis aval-

datud „Kaub.-Tööstuskoja Teatajas“ nr. 24, 1929. a. Need resolutsioonid, mis käsivad minimaalpalkade kindlaksmääramist tööstuses ja palgaolude korraldamist kollektiivlepingute teel tööandjate ja töövõtjate ühingute vahel, haiguskindlustuse laiendamist kõigile palgatööharudele, vanaduse, invaliiduse ja leskede ning vaestelaste kindlustamist jne. — on eitavad ning sisaldavad isegi tagasikiskumist, näiteks nõutakse, et tööandjad ja töövõtjad oma kindlustusmaksude suhtes oleksid haigekassade valitsemisorganides ühevõrra esindatud, see on — omavalitsuse kaotamist. Alles jaanuarikuul 1931. aastal („K.-T. T.“ nr. 2) teatati tööstusliku tööseaduse muutmise eelnõust, mis valmistatud kojast ja millel sihiks haigete ja vigaste tööliste toetusõiguse kärpimine. See eelnõu on esitatud juba valitsusele.

Kaubandus-tööstuskoja reaktsioonilised vaated töökaitse ja sotsiaalkindlustuse seaduste kohta on avaldunud ka riigikogu komisjonides, vastavate seaduseelnõude arutamisel.

Kuidas siin küll „edukat koostööd“ luua tööliste organisatsioonidega?

„Selles sihis uuendatud kujul maksma panna ka töölisanemate seadus.“

Töölisanemate seaduse ülesanne on tööliste õiguste kaitsmine, tööliste tervishoiu-olude ja töötingimuste parandamiseks tegutsemine, aga ka tööliste kogemuste kasutamine ettevõtte tööde korralikuks käiguks. Töölisanemate seadus pandi Vene riigis, kuhu kuulus ka Eesti, maksma 1903. a. Muidugi oli

Vene foto.

Tekstiiltöölaine.

see puudulik seadus, ega sisaldanud tööliste vanemate õiguste kaitset. Praegu maksab Eestis 1919. a. põhjuskiri, mille puudulikkus seisab muuseas ka tööliste vanemate ülesannete piiratud loetlemises, õiguste vähesuses ja sanktsiooni puudumises. 1929. a. esitas valitsus riigikogule paranduseelnõu, kuna ministeeriumis väljatöötatud uus eelnõu, mis sisaldas ajakohasemaid norme, kõrvale jäeti. Paranduseelnõu nägi ette töölisanemate õigusi ja tagatisi nende õiguste kaitseks. Kuid sellegi eelnõu vastu olid just ettevõtjate ringkonnad ja riigikogu ei võtnud eelnõu vastu.

Töölisanemad on reas ettevõtetes valitud ja tegutsevad, paljudes ettevõtetes ei saadud neid valida mitte ainult ettevõtjate survele, vaid ka tööliste organisatsiooni nõrkusel.

Kui uus seadus määrab töölisanematele laiemad õigused ja kindlamad tegutsemise alused, siis on see seadus tervitatav.

Töökavas on öeldud:

„Tööpuuduse vastu võitlemiseks ja töö ratsionaliseerimiseks kindel seaduslik kuju anda 8-tunnilisele tööpäevale tööstuses.“

Nagu autoriteedid sel alal, W. Grohman ja mag. A. Kliimann omas analüüsid seletavad, ongi Eestis praegu 8-tunniline tööpäev seaduslikult maksmas. Tegelikult on tööaega pikendatud ületundidega: keskmine tööpäeva pikkus kõigub 8,5 tunni ümber. Tänavu peaks keskmine palju lühem olema, sest hulk kaevandus- ja teisi töölisi teevad tööpuudusel tööd 8 tunnist lühema aja jooksul. Seevastu aga on ettevõtteid, kus ei peeta mingeid piire. Kindlad seaduslikud ja üksikasjalikud normid on siin tarvilikud. Riigikogus oli tööaja seadus läinud aastal arutusel ja lükati tagasi. Kui ta veel enne praeguse riigikogu lõppu uuesti päevakorda tuleb ja vastuvõtmist leiab, on see suur samm edasi, muidugi siis, kui seadus sisult töölistele vastuvõetav on. Missugune siin kaubandus-tööstuskoja seisukoht, kuulsime alles hiljuti, kui selle esindaja R. Treufeldt püüdis leida seaduslikku alust Eestis 9½-tunnilisele tööpäevale.

Tööaja seadus peab normeerima ka puhkeajaga, mitte ainult tööpäeva kestel, vaid ka niinimetatud suvepuhkust. Vastav seaduseelnõu riigitöölise suhtes leidis ettevõtete esindajate poolt eitavat suhtumist ja lükati alles hiljuti riigikogu poolt tagasi. Eitavale seisukohale asus ka riigi põlevkivitööstuse direktor M. Raud, kuigi seal töölised just tööpuudusel on sunnitud töötama vaid osa normaalsest tööajast ning aastapuhkeaja sisseseadmisel kaevanduses pole erilisi raskusi.

Loomulik, kui riigiettevõtetes juba nüüd 8-tunnilise tööpäeva seadust austatakse. Sageli on aga siingi tööpäev tööhooajal pikem. Isegi riigiasutustes tehakse ületunde, sageli muidugi eritasu eest, samal ajal kui järjest enam ja enam tööjõude vallandatakse.

Ka kirjutati alla alles 27. jaan. 1931. a. teedeministri Jürmani ja hariduse- ja sotsiaalministri Hünersoni poolt „määrus raudteetöötajate tööaja ja puhkeaja kohta“, mis vastolus „Tööstusettevõtete nädalapuhkepäevade seadusega“. Selle määruse järgi tööloleku aeg üldiselt võib keskmiselt aastast ula-

tuda 12 tunnini ööpäeva kohta, ühekordne tööloleku ülemäär 16 tundi, ning neile teenijaile võimaldatakse *kuu* jooksul vähemalt üks 24-tunniline puhkus.

See määrus tuleb muuta ja seda võib muuta juba praegu, ilma üldist tööaja seadust ootamata. Seda aga seni tehtud pole.

Ka praegu on valitsusel käepärast abinõusid, kuidas ületunde piirata ja tööaega suruda normaalsesse piiridesse.

Ületundide keeldu tööpilastele sisaldas ka M. Martna ettepanek, mis hiljuti Meistrite ja õppinud tööliste seadusesse vastu võeti. Seni olid (1924. a. seadusega) ületunnid keelatud alaealistel kuni 17-eluaastani, kuna tööpäevaks on alaealistel kuni 16-eluaastani teksitiitlöstuses kuni 6 tundi ja teistel tööaladel kuni 6½ tundi. Kuna õppeaeg kestab kaugelt üle 17-eluaasta, siis on M. Martna parandusel tegelikus elus küllalt tähtsust.

Edasi on valitsuse kavas:

„Töötute ja nende tööolude kohta andmete kogumine.“

„Tööpuuduse kaotamiseks ja töötute toetamiseks püsivate korralduste loomine.“

Andmete kogumine on vajalik, kuid ilmaski ei saa need andmed täielikud: töötatöölise armee on iseloomult sarnane, et siin kindlaid ja täpsaid andmeid saada on väga raske. Praegu on töötatöölisi registreeritud töbörsides vaid väikene osa, vaevalt üks neljateistkümne tööta kohta.

Läinud aastal muudeti töbörsides registreerimise korda, tuues hulk kitsendusi. Need kitsendused, aga ka juhtnöörid avalikkude tööde korraldamiseks vajavad muutmist.

Valitsuse töökavas on töötute toetamiseks püsivate korralduste loomine. Ei kõnelda otsekohe tööpuuduse vastu kindlustamisest. Nähtavasti teadlikult,

sest see uus kindel korraldus saab vistist palju kitsam. Nagu erateel kuulda, kavatsetakse toetada kutseühinguid, kes siis omalt poolt oma töötuid liikmeid toetavad. Eesti kutseühingud on aineliselt sedavõrd nõrgad, et nad oma summadest võrdlemisi vähe võivad töötute toetamiseks kulutada. Seepärast ka

Vene foto.

Elektrivabriku töölised.

siis, kui töötuid toetatakse kutseühingute kaudu, tuleb seda teha päämiselt just riigieelarve korras antavatest krediitidest, vastasel korral oleks toetus liig kitsaulatusline. Kutseühingutes on praegu vaevalt üle 4000 liikme, haigekassades üle 40.000 osalise. Otstarvekohasem oleks, kui tööpuuduse vastu kindlustamist teostataks haigekassade kaudu.

Töötatöölise, eriti lasterikaste ja nõrgajõuliste, ainelist toetamist oleks võimalik senigi, kuigi piiratud kujul, teostada nende krediitide arvel, mida riigikogu selleks lubanud.

Praeguse valitsuse sotsiaalpoliitiline töökava on vähepunktiline, isegi korterikitsikuse lahendamist pole siin märgitud, kui aga sedagi elluviiakse ja nii, nagu see tööliste huvidele vastaks, oleks seegi samm edasi Eesti mahajäänud sotsiaalseadusandluses.

Kuidas see töökava teostatakse, näitab juba lähem tulevik.

Sotsiaalkindlustusest.

Dr. A. P. Steinberg.)*

1. Kutseriisiko kindlustamine.

Riik hakkas sotsiaalset kindlustust organiseerima ja ettevõtte arvel töölisi

kutseriisiko vastu, mis seotud tööga valmistusalal, sunduslikult kindlustama vaid — tööliste visa ja kestva võitluse tagajärjel.

Kapitalistid ei tahtnud tunnustada

*) Vaata „Töö ja Tervis“ nr. 3.

tõde, et töölise tööjõu kaotus on ettevõtte töös ta pingutatud töö tulemuseks. Kapitalistid pigistavad töolistelt lisaväärtust, kasu, mis läheb ettevõtte tuluks. Nad hoolitsevad enam tööriistade, surnud masinate remondi eest, kuid ei mõtle elava masina — töölise tulevise peale.

Kannatanud tööline peab saama kompensatsiooni ainult ettevõtja arvel. Seepärast, kõik kutseriisiko liigid, mis seotud tööga ettevõttes (haigus, vigastus, surm, kutsehaigus, invaliidsus, tööpuudus jne.) tulevad kindlustada ainuüksi ettevõtja arvel. Ainult neil tingimustel ei lange tööline õnnetuse korral puudusesse ja vaesusesse.

Kuid seni pole neid õigluse nõudmisi kusagil ellu viidud. Sotsiaalkindlustus on kodanlikes riikides teostatud sarnastel alustel, et töölisi kindlustatakse ettevõtja arvel vaid minimaalsel määral. Töölised seni on pidanud omast palgast maksuma tunduvad summad sotsiaalkindlustuse organidele.

2. Töölise kindlustusprogramm.

Kõigi maade töölised nõuavad sotsiaalkindlustuse alal järgmist:

1) Kindlustuse laiendamist sotsiaalse riisiko kõigi liikide peale, see

on — haiguse, vigastuse, invaliidsuse ja vanaduse vastu, emakssaamise korraks, leskede, vaestelaste ja tööpuuduse vastu kindlustamist. Peale selle igakuulist hinnata arstiabi nii kindlustatule, kui ka ta perekonnaliigetele, aga ka täiendavat toetust matuseks, lapse sündimise korral, lapse toitmiseks jne.

2) Sotsiaalkindlustuse laiendamist ilma erandita kõigi isikute kohta, kes elavad palgatööst.

3) Kõigi sotsiaalkindlustuse kulude panemist täielikult ettevõtjatele ja riigile.

4) Kindlustusorganide valimist töötajate poolt ja kindlustatute omavalitsust kõigis kindlustusorganisatsioonides.

5) Ettevõtjatele sotsiaalkindlustuse organidesse valimiseks õiguse mitteandmist.

6) Tööjõu kaotuse korral vähemalt täieliku tööpalga asetamist kindlustustasuga.

7) Kõigi kindlustusliikide ühendamist ühte asutisse.

Selle töölise kindlustusprogrammi teostamine pörkab kapitalismi müüride vastu, kuid töölise ühine võitlus viib ta ellu.

Lapse- ja koolieas sagedamini ettetulevad soolte parasiidid ehk ussid.

Dr. Aug. Veltmann.

Viimasel ajal on hakatud suuremat rõhku panema soolteusside uurimusele, sest kogemused näitavad, et viimased paljude haiguste tekitajateks on. Kui heidame pilku minevikku, siis näeme, et juba XVI aastasajal on see küsimus arstide tähelepanu köitnud. Sel ajal on loodud igasuguseid fantastilisi hüpoteese soolteusside arenemise kohta. Nii arvasid selle aja arstid, et sooltes ettetulevad ussid arenevad lihtsalt soolte limast ja tihenened väljajaidete massist. Olukorda, mis võimaldas soolteusside tekkimist, nimetati sel ajal iseguse nimega: diathesis verminosa, missugust nimetust leiame literatuuris kuni viimaste sajanguteni, kuigi XVI aastasajal Schwammerdan ja Redi tõendasid, et ka soolteussid, kui mada-

late loomade klass, arenevad suguliselt nagu kõrgemadki. Juba XVIII ja XIX sajangutel ilmusid põhipanevad tööd soolteusside kohta, kus näidati, et ka alamate loomade arenemine, näit. soolteusside — sünnib muna kaudu. Alles kuulus teadlane Stentrüps lõi õpetuse generatsioonidest, mille õpetuse järele arenevad soolteussid teisest ja kolmandast generatsioonist suguküpseiks ja täiskujulisiks loomiks.

Kuna meil Eestis tuleb soolteussidest kõige sagedamini ette laiuss (botriocephalus latus), nook-paeluss (taenia solium), ja nudipaeluss (taenia saginata), solge (ascaris lumbrici), naaskel-saba (oxyuris vermicularis), pinglane (trichocephalus dispar), siis peatume lühidalt nende bioloogilisel ja patoloogi-

sil muutusil, mida viimased põhjustavad.

Laiuss (*botriocephalus latus*).

Laiuss on kõige pikem soolteussidest. Ta võib isegi kuni 15 meetrini pikaks kasvada. Laiussi keha koosneb üksikutest jätkudest — proklodiidest. Laiussi pea näeb välja nagu nõõpnõel. Peale järgnevad kaelajätkud, mis peast peenemad, umbes niidi jämedused. Mida kaugemale peast, seda tugevamaks ja suuremaks lähevad jätkud. Kaelale järgneb keha, mis koosneb suurtest jätkudest, mis oma kuju poolest laiemad kui pikemad, kuna nook-paelussi jätkud pikemad kui laiema, mis väga tähtis nende usside eraldamiseks üksteisest.

Kui on laiuss oma teatud pikkuseni kasvanud, siis rebeneb laiussi tagumine kehaosa ja juhitakse ühes väljaheidetega välisilma. Igas laiussi jätkus leiduvad suguorganid, mis laiussi mune valmistavad. Siit satuvad munad sooltesse ja kantakse ühes väljaheidetega välisilma. Kuigi näiteks laiussi peast eralduvad kõik jätkud, s. o. kael ja keha, siiski jääb laiuss eluvõimuliseks ja varsti kasvavad peale uus kael ja kehaosad juure, nii et tekib endisele analoogiline uus laiuss. Nii on siis väga tähtis selle ussi väljaajamise juures, et ka pea välja tuleks. Kui nüüd vaadelda laiussi arenemiskäiku munast, kuni sugu küpse ussini, siis on see väga huvitav ja komplitseeritud. Laiussi arenemist on põhjalikult uurinud Constantin Fannick'i ja Felix Rosen. Nende uurimuste järele oleks arenemiskäik järgmine: Kui laiussi munad, mida meie ainult mikroskoobi all näha võime ja mis ovaalse kujuga ja kestaga ümbritsetud, satuvad vette, siis areneb neist ühe nädala jooksul tõuguke (embryo), onkosfäärid. Vees lahustub neist kest ja vabanenud tõugud liiguvad edasi viburite abil, mis neid ümbritseb. Vees õgivad laiussi tõugukesi (onkosfääre) vesikirbud (Cyklops Strenus või diaphtonus gracilis). Kui aga laiussi tõugud — onkosfäärid — ei leia vahekandjat, see tähendab nad ei satu mitte veekirpude kõhtu, siis kaovad neil ajajooksul viburid, mille abil nad edasi liikusid, nad langevad põhja ja surevad. Vesikirbu kõhus läheb laiussi arenemine edasi ja onkosfääridest — tõugust areneb 8—12

päeva jooksul vagel, mille pikkus 0,2 mm. Kui vagel kasvab 0,4 mm pikkuseks, siis kaovad neil esialgsed embryonaalsed haagikesed ära ja nii nimetatakse siis 2—3 kuu jooksul 0,5—0,6 mm pikkuseiks arenenud vastseid vageltangudeks — protserkoideks.

Kaebanduses.

Kuna aga kalad väga maijad on nende vesikirpude peale ja neid õgivad, siis satuvad vesikirpude kõhus pesitsevad vageltangud omakorda ühes vesikirpudega kala kõhtu, kus arenemine edasi kestab. Kui nüüd mikroskoopiliselt uurida laiussi arenemiskäiku kala kõhus, siis võime neid vageltange leida juba 2 päeva pärast kala mao limasaluses kestas, 5—6 päeva järele lihaskestast ja 10 päeva järel serosusealuses kestas, kust nad pääsevad kõhu õõnde. Sealt nad tungivad juba kala lihasesse, kus eelvagel tangust — protserkoidist areneb 5—10 mm suurune vageltang plerotserkoid. Kui süüakse niisuguse kala liha, siis areneb inimese või looma kõhus plerotserkoidist laiuss.

Laiussi edasikandvateks kaladeks on haug, ahven, luts ja forell. Seepärast laiussi leidub kõige rohkem neil rahvail, kes elavad mere, järvede ja jõgede piirkonnas, ning toidavad endid nende kaladega.

Meil Eestis tuleb laiussi kõige rohkem ette rannaelanikkude juures, eriti meie suuremate järvede ja jõgede ümbruses, nagu seda on Peipsi, Võrtsjärv ja Emajõgi ühes oma harudega.

Laiussi asukoht inimese organismis on peensool, mille seinte külge ta ennast fikseerib haagikeste abil ja siis parasidina enesesse imeb inimese elumahla, tekitades sealjuures igasuguseid kõhukorratusi. Sarnased inimesed kaebavad

siis, et neil söögitahe puudub, suu sage-
dasti vett täis tuleb, okse peale kipub,
süda pööratab, süljekoos, kõhu lahti-
olek jne.

Kuid mõnikord tekitab laiussi ole-
masolu sooltetraktis rasket verevaesust
— anaemiat. Sarnast rasket verevaesuse
põhjust laiussi arvel panid tähele kõige
enne kuulsad arstid, nagu seda olid
Reyher, Runenberg, Schapiro ja Dehio.

Kantsleiametnik ehitustööliseks.

*Paljud teenijad ja töölised on sunnitud oma kutset
vahetama, asudes uutele tööaladele, kus enam
nõudmist tööjõu järgi.*

Sarnane raske verevaesus — anaemia
perniciosa — lõpeb sagedasti inimese
surmaga, kui laiussi õigel ajal välja ei
aeta. Sarnase raske verevaesuse põhju-
seks on, et laiuss töötab välja mürk-
ollust, seega mõjub siis verdvalmistava
aparaadi peale, iseäranis just punaste
vereliblede peale.

Mikspärast kutsub laiuss esile ühede
juures rasket verevaesust, kuna teiste
juures mitte, on alles vaieldav. Scha-
piro ja Dehio uurimuste järele näib
tõenäolikum olevat, et mitte elav laiuss,
vaid selle surnud ja lagunevad osad
tingivad sarnase raske verevaesuse.

Kuidas nüüd hoiduda laiussi sisse-
pääsemise eest organismi? Võitlus selle
ussi vastu muutub õige kergeks ja liht-
saks, kui meie ainult laseme oma sil-
made eest mööda need faasid, mida
peab enne see parasiit läbi tegema, kui
pääseb inimese sooltesse. Meie nägime

oma kirjelduse algul, et esimesed lai-
ussi munade edasikandjad välisilma on
inimese väljaheidet. Nii ei tohi
siis nendega mitte hooletult ümber
käia ja igalepoole loopida, nagu
see sünnib iseäranis maal, kus suure-
malt osalt puuduvad väljakäigukohad.
Väljaheidet tulevad juhtida kindlasse
kohta, kus nad enam kahjulikud ei ole
ja kust nad jõgedesse, järvedesse ja
tiikidesse ei pääse ja seega siis laiussi
munadel võimalus võetakse edasiarene-
miseks. Teiseks vahendiks on kala, kelle
liha söömisega laiussi vagel-tang pääseb
oma arenemiskäigul uuesti inimese
kõhtu, kus siis juba uss välja poeb
vageltangust. Et surmata laiussi vagel-
tange kalalihas, tuleb kala tugevasti
keeta ehk praadida, aga mitte süüa
kalaliha ehk kalamarja pooltoorelt,
suitsetatult või kuivatatult. Kuna ka
kalapuhastamise juures võib laiussi
vageltang peatuma jääda käte külge ja
siis sealt edasi suhu pääseda, siis tule-
vad alati peale kalapuhastamist käed
soojavee ja seebiga hästi puhtaks pesta
ja küünealused puhastada. Mitte kunagi
ei tule kalapuhastamise juures kätega
suud või nina pühkida. Kuna naised
peaasjalikult kalapuhastamisega tege-
mist teevad, siis tuleb ka nende juures
statistiliste andmete järele sagedamini
kui meestel laiussi ette.

Solkmed (*ascaris lumbricoides*).

Nüüd peatume nende usside juures,
mis peaasjalikult laste juures ette tule-
vad ja mida meie kõik oleme harjunud
nimetama solkmeteks.

Solkme bioloogiat on põhjalikult
uurinud kuulus väljamaa professor
Füllborn ja kirjeldanud seda järgmi-
selt. Solkme munad, mis satuvad ühes
väljaheidetega välisilma, on infektsioo-
nivõimelised, kui neist munadest areneb
ussitaoline loode — embryo, mis kae-
tud endise muna kestaga. Arenemine
munast loodeni vajab soodsate elamis-
tingimustena — hapnikku, niiskust ja
temperatuuri mitte üle 37° C, sest soo-
jus üle selle surmab loode. Soojas mais
areneb viimane 14 päeva jooksul, kuna
Euroopas selleks kulub 8 päeva. Kui
nüüd endise munakestaga kaetud solk-
meloode satub inimese või looma soolte-
trakti, siis areneb temast tõuk, kes
poeb ümbritsevast kestast välja. Tõugu

vabanemine kestast toimub peensoole alumises osas, iseäranis umbsooles. Et aga tõugud on veel liiga tundelikud soolenõre suhtes, mis võib neid surmata, siis tungivad nad umbsoole sein-tesse illeotsökaalsete klappide kohal. Sooleseinast satuvad tõugud mahla-tesse, kantakse mahlaga värat-veeni süsteemi ja selle kaudu edasi maksa. Juba 4 tunni järele võib tõuke leida sadade kaupa kopses, kus nad kasvavad kuni 1,7 mm suureks. 11—12 päeva järele on tõugud kopsudest täiesti kadu-

Emased solkmed võivad muneda kuni 60 miljonit muna.

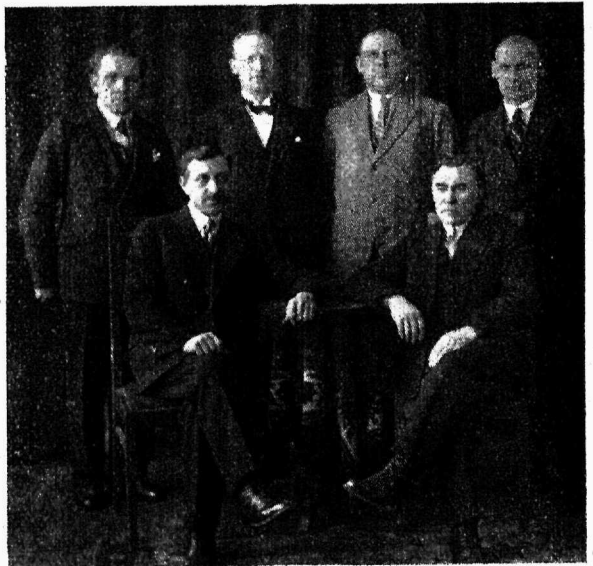
Solkmete olemasolu lapse ehk täiskasvanu organismis kutsub esile igasugusi kõhukorratusi. Sarnastel lastel valutab tihti kõht, söögiisu on halb ehk puudub täiesti. Samuti kaebavad nad, et süda läheb pahaks ja tikub okse peale. Magavad halvasti, kannatavad verevaesuse ja peavalude all, krigistavad öösiti hambaid. Kõik need üksikud haigusetundemärgid kaovad — kui solkmed saavad lapse sooltest arstiroh-

Kuresaare

Ühise Haigekassa juhatus 1930 a.

Istuvad pahemalt—paremale: juhatusesimees — H. Rattur, juhatuseliiige — F. Tänav.

Seisavad pahemalt—paremale: juhatuseliiige — R. Tamses, asjaajaja A. Asuja, juhatuseliikmed — I. Alas ja I. Tiik.

nud, sest nad poevad kapillaaride — juussoonte seinust läbi kopsupõiekestesse — alveoleisse, satuvad sealt edasi kopsutorudesse — bronchesse ja kõri kaudu neelu. Neelust rändavad nad mööda söögitoru neelamisel makku ja sealt sooltesse. Sattudes nüüd teist korda sooltesse, on tõugud juba niivõrd tugevad, et soolenõre ei toimi neisse enam kahjulikult ja neist areneb solge. Oma rändamisel võivad üksikud tõugud sattuda kopsu veenide kaudu südame vasemasse kotta. Südamest juhatakse tõugud suurde vereringvoolu ja kantakse sel teel üle terve keha laiali. Nii on leitud solkme tõukusid peaaegu ja neerus.

Solkme asupaigaks inimese organismis osutub peensool. Oma kuju poolest on nad sarnased vihmaussile. Emased solkmed on isastest poole suuremad.

tude abil kõrvaldatud. Toon mõned üksikud näited ilmakirjandusest neist patoloogilistest muudatustest, mis nad esile kutsuvad. Nii leidis Saksamaal Dr. Spiechts kõhunikete tagajärjel surnud ning lahatud tütarlapsel 100 solget peen- ja jämesooltes. Kohil, kus ussid asusid suuremal hulgal, olid soolteseinad kärbunud. Faucenau Düfrense kirjeldab ühte poissi, kellel 3 aasta jooksul 5126 solget välja on tulnud, mille puhul ta tähele pannud, et kord — ühe ööpäeva kestel isegi kuni 600 solget on eraldunud.

Nagu eelpool nägime, on solkmete normaalseks asupaigaks harilikult peensool, kuid sageli rändavad nad sealt edasi makku, neelu, kurku, bronchidesse, ninasse ja sattudes sapiteedesse, kutsuvad nad viimaste ummistusi esile, millel paranemise mõttes väga halb tä-

hendus võib olla. Sarnaseid juhtumisi on kirjeldanud näiteks Dr. Schick 61 juhtu, Borger 50 juhtu, kus solkmeid leidis sapiteedes. Nii leidis Fertig sapiteede haiguste opereerimise korral 6 solget sapijuhes ja 2 solget maksajuhes. Liebmeister kirjeldab ühte juhtu, kus raviti haiget vastavalt sapipöie põletikule. Kui aga 4 suurt solget välja tuli, kadusid igasugused valud ja haige paranes. Juhtub ka, nagu literatuuris on kirjeldatud, et solkmed satuvad oksendamisel maost ninna, kust nad siis Eustachi toru mööda, mis ühendab suukoobast keskkõrvuga — keskkõrva satuvad ja seal siis rasket keskkõrva põletikku põhjustavad.

Nii räägib Dr. Holm ühest 3½ a. tütarlastest, kes kroonilise kõrvast mäda-jooksu all kannatas. See tütarlaps toodi kord öösel tema juure suurte äkiliste kõrvavaludega. Kõrva mädist puhastades tuli sealt üks solge välja, mille järelle siis ka kõrvast valud kadusid. Väga kardetav on, kui solkmed satuvad hingamisteedesse ja seal siis lämbumist esile kutsuvad. Dr. Smyli on ise üle-

elanud sarnase juhuse, kus tema juure on toodud 3¼-aastane laps, kes on olnud suremas lämbumise kätte. On võetud ette kiires korras kõri operatsioon — trachetoomia, kuid see ei ole ka enam suutnud last päästa surmast ja laps on surnud lämbumise kätte. Lahkamisel aga leiti, et hingekõrisesse oli sattunud solge, mis siis ka lämbumisesurma tõi. Dr. Wagner jutustab ühes omas kirjelduses väga kurva episoodi 8-aastasest poisikesest, kes oksendanud suure tombu solkmeid välja. Kuid selle asemel, et solkmed oleks sattunud suu kaudu välisilma, — sulgesid nad õnnetult hingekõri ja poiss suri momentaalselt lämbumise kätte. Sarnaseid juhtumisi leidub kirjanduses palju, kuid katsusin siin peatuda ainult mõne üksiku juures, et alla kriipsutada, misugusi muudatusi need pisikesed olevused korda võivad saata, kui neid mitte õigel ajal ei katsuta organismist kõrvaldada.

Järgmises numbris peatume maatusside juures.

Praegusaja rõivastusviisi rumalusi.

Prof. dr. E. Seligmann'i järgi.

Hiinlastel vigastatakse jalgu kunstlikult juba lapseas, sest hiina ilumõiste järgi on naise ilu tähtsamaks momentiks ta imeväiksed jalad ja sellest tingitud kepslev käik! — Ärge naerge!

Narrus riietega: üks nõõrib jalga, teisel kitsas krae. (Gesundheit).

Sest pole ju kuigi palju aega tagasi, kui meiegi naised nõõrisid korsettidega oma keskkõhta ja põhjustasid sellega ise raskeid sapi- ja maksahaigusi, kõhuvalusid ja verevaesust! Nüüd on õnneks korsetimood möödas ja naiste rõivastus muutunud tervishoidlikumaks. Ent rumalusi on veel säilinud küllalt. Või on see siis arukas tegu, joosta ringi külma ja vihmaga õhukestes lahtistes kingakestes ja udupeentes sukkades? Tõesti, kui tahetakse end melega külmetada, siis on säärane jalakate selleks just sobiv!

Veri läbib oma ringvoolus kogu meie keha. Säärte kaudu ta pressub alla jalgadesse ja sealt tõuseb ta vaevaliselt veresoonte kaudu jälle ülespoole. Kummist sukapaelad, asetatud säärele ülalpool põlvi, hoiavad sukki küll sirgu, end vajutavad ja suruvad kokku samal ajal ka jalast ülespoole suunatud veresooni ja takistavad vere tagasivoolu südamesse. Nii mõnigi kramp on tingitud säärestest sukapaeltest.

Ent veelgi ebatervishoidlikum on meeste rõivastus! Nad kannavad kolm kuni neli rõivaosa üksteise otsas: aluspesu, triiksärk, vest ja kuub — et ainult õhk ei pääseks kehale ligi! Kõva, paendumata krae takistab kaelaliigutusi ja vere ringvoolu peas. Pikad,

laiad püksid pole ju ka mitte ilusad, ent ometi tervislikumad kui kitsalt ümber põlve lõppevad n. n. põlvpüksid.

Oleks tõesti juba aeg mõelda uuele meestemoele, et pääseksid mehed lõpuks sellest 5—6 naela raskusest otstarbekohatust riidevirna kaasasvedamisest.

Vahialuste töötasu ja pensioniõigus.

Rinnalapsed ja alaealised vanglas.

Vangide arv.

Riigikogu poolt 12. veebr. 1931. a. vastu võetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 20, 1931 välja kuulutatud vangistusseadustik sisaldab ka töökaitse norme. On ettenähtud „vangistus- asutiste tööstus“.

Vahialuste töötasu

arvutatakse päeva- või tükiviisi vastavalt töö edukusele ja headusele 50—75% suuruses sellest normist, mis makstakse vabatöölisele sama töö eest ning samal alusel. Vahialusele kuuluvast töötasust arvatakse 50% vahialuse isiklikule arvele ja 50% tööfondi arvele, viimasest saavad lisatasu tööstuse alal teotse- nud ametnikud ja teenijad — kuni 4 kuu palga suuruses. Tööstuses võimalikkude õnne- tusjuhtude puhul kaetakse tööfondist vahialuste ravimise kulud, samuti ka neil juhtudel tarvilikud abirahad ja pensionid. Vahialuste tööpäev kestab töö iseloomu ja vahialuste liikide kohaselt mitte üle 12 tunni, kusjuures keskmine tööpäev aastas ei või kesta üle 8 tunni.

Kui töö juhtub vahialusega õnnetus, siis korraldatakse vahialusele vajalik ravimine ja selgitatakse vangimajade valitsuse direktori korraldusel juurdluse teel õnnetusjuhu tekki- mise asjaolud. Kui vahialune vabastatakse vahi alt enne ravimise lõppu, siis jätkatakse tema ravimist vabaduses tööfondi kulul ulatuses, millise määrab igaüks juhul vangimajade peaarst. Kui vahialune sureb töö- l tekkinud õnnetusjuhu või vajaliku ravimise kestel, siis kaetakse matmiskulud tööfondist kohaliku omavalitsuse haigemaja matmiskulude suuruses.

Tööl saadud

kehavigastuste juhtudel

korraldab vangimajade valitsuse direktor vahialuse töövõimekaotuse kindlaksmääramise kolmeliikmelise arstikomisjoni kaudu vaba- tööstuses maksvate eeskirjade alusel. Vahi- alusel tööl tekkinud õnnetusjuhu korral, kui selle tagajärjeks oli vahialuse surm või täie- lik või osaline töövõimekaotus, makstakse töö- fondist pensioni, väljaarvatud juhud, kui õn- netus tekkis vahialuse enese süü tagajärjel või kui vahialune ei täida ravimiseeskirju. Pen- sioni-aastamaksuks on vahialuse keskmine päevatasu vahiall olemise ajal tööl oldud päe- vade eest, korrutatud 295-ga. Pension sel määral makstakse välja, kui vahialune sureb töö- l juhtunud õnnetusel või vajaliku ravimise

kestel, samuti täieliku töövõimekaotuse korral. Osalise töövõimekaotuse korral makstakse välja eelmisest pensionimäärast töövõime- kaotusele vastav osa.

Kui vahialune oli õnnetuse ajal alaealine ja kui pensionimaksmine kestab ka pärast tema täisealiseks saamist, siis suurendatakse pensionimäärat, alates vahialuse täisealiseks saamise päevast, seevõrra, kui võrra tema

Töötud Berliini tööborsi ees.

päevatasu oleks vangistusasutises suurenenud täisealiseks saamise korral.

Aja eest, mil vigasaanu viibib vahi all, makstakse temale kuuluvast pensionist 50%.

Vahialuse naisel on õigus saada pensioni, kui ta on abiellunud vahialusega enne õnnetus- juhtu, pensionisaamise õigus kustub uuesti- abiellumisega.

Vahialuse lastel on õigus saada pensioni kuni 16-aastaseks saamiseni, kui nad on sün- dinud, adopteeritud või legitimeeritud enne õnnetusjuhtu.

Vahialuse vanemal on õigus saada pen- sioni, kui nad on üle 60 a. vanad või tegelikult töövõimetud ja neil ei ole teisi seaduspäralisi toitjaid.

Vahialusele kuuluvast pensionist (peale ta surma) makstakse tema naisele — $\frac{1}{3}$, igale lapsele — $\frac{1}{6}$ ja kummalegi vanemale — $\frac{1}{6}$. Pensionimaksmise otsustab ja korraldab van- gimajade valitsuse direktor. Pension maks- takse veerandaastakaupa ette.

Rinnalapsed.

Samas seaduses on ette nähtud (§ 83), et naisvahialusega võetakse vastu ka ta rinna- laps, kes alla 1 aasta vana ja keda toidetakse rinnaga. Laps peetakse ülal vangistusasutise

kulul kuni 1-aastaseks saamiseni ja antakse siis lähemaile omastele, kes on kohustatud last ülal pidama. Viimase võimaluse puudumisel antakse laps rinnalastekodusse või kohaliku vangide hooldamise seltsi korraldusse. Samuti toimitakse ka vahialuste lastega, kes sündinud vangistusasutistes.

Alaealised vangistusasutistes.

Sellest kõneleb seaduse III osa. Alaealised paigutatakse parandusasutistesse või vangir

Koduta töötud Chicago tänaval.

maja eriruumidesse. Esimeses õpetatakse tööskest käsitööladel, ka põllumajanduses. Töötasu ei maksta, küll aga võib anda ergutusraha. Kasvandikkude töö- ja kooliõppuse aeg ühes muu arendava tegevusega ei või kesta üle 12 tunni päevas.

Hea käitumise ja õppimise eest ühe nädala kestel antakse kasvandikule üks mark; mittehaldava käitumise ja õppimise eest sama aja kestel võetakse ära üks mark; halva eest sama aja kestel võetakse ära kaks marki. Kui kasvandikul markide äravõtmise tõttu tuleb puudu üks või rohkem marke, viiakse ta alammale astmele.

Distiplinaarkaristused paranduseasutuses on: 1) noomitus; 2) paigutamine üksikkamb-

risse mitte üle 7 päeva; 3) *kehaline karistus*; 4) paigutamine karistusosakonda mitte üle 2 kuu.

Kehaline karistus määratakse raskete kõlblusvastaste ning teiste korravastaste tegude eest, mis saadetakse korda teadlikult ja tingitud alaealise hingeelu kahjulikkudest avaldustest. Karistus seisab kergete vitsadega löömises kasvandiku paljastatud istmikule, alla 14 a. vanusele kasvandikule — kuni 6 löögini, ja üle 14 a. vanusele — kuni 12 löögini.

Karistus viiakse täide mitteavalikult direktori juuresolekul ning üle 14 a. vanusele naissoost kasvandikule ilma istmiku paljastuse läbi õhukese aluspesu.

Vangimajas paigutatakse alaealised täisealistest eraldi. Majatöödele ei määrata alla 16-aastaseid alaealisi.

Vangistusseadus pannakse tegelikult maksma edaspidi eriseadusega.

Vangimajad ja vangide arv.

Eestis oli 1929/30. a. aruande järgi 13 vangimaja, kus normaalkohti: meestele 2088, naistele 396, vangimajades oli — aasta lõpul mehi 2871, naisi 459, kokku 3330 inimest.

Aasta jooksul viibisid vangimajades kokku 11.629 meest ja 1761 naist, üldse 1.062.720 päeva.

Enne tähtaega vabastatud 194 meest ja 34 naist, arvuandmisel vabastatud 10 m. ja 1 n., surnud 18 meest ja 1 naine, põgenenud 4 meest ja 1 naine.

Alaealisi kuni 17 a. vanaduseni oli: mehi 1,1% ja naisi 0,5%, 17—19. a. vanduseni mehi 7,3% ja naisi 5,6%; täisealisi 20—24 a. — m. 19,4% ja naisi 14%, 25—29. a. m. 21,3% ja n. 18,8%, 30—39. a. — m. 23,6% ja n. 23,6%, 40—49. a. — m. 17,8% ja n. 20,7%, 50—59 a. — m. 6,5% ja n. 11%, 60 ja üle — m. 3,0% ja n. 5,8%.

1. apr. 1930. a. oli poliitilisi vange 148 meest ja 28 naist, sõjaväelisi 47 meest.

Haigete vangide ravitsemiseks kulutati arstirohte kr. 9.216,03 väärtuses.

Vahialuste tööde sissetulek oli 416.486,11 krooni.

Krematoorium Tallinna.

Tallinnas on viimasel ajal liigutatud krematooriumi asutamise küsimust. On isegi valmistatud plaan, mille tänases numbris toome. Ei leita aga raha. Loomulik, kui ehitatakse sellane asutus linna omavalitsuse krediitidega.

Laguneva laiba koristamine ei ole mitte alati sündinud ega sünni praegugi ainuüksi maasse matmise teel. On varemaltki laipu põletatud.

Juba ammu enam ei rahulda mulda matmise viisi, ei esteetilistel põhjustel ega sotsiaalsetervishoidlistel kaalutlustel. Juba haua kinniajamine, mullapankade ja kivide kolin, eriti talvel, mil maa külmanud, tundub iga leinaja valuhellale hingele peaaegu toorena. Mitmevõrra raskem aga on mõte mahamaetu

pikaldasest lagunemisest hauas kokku langedud, kirstulaudade pigistuses, moonutatavast mädanemisest ja selle protsessi jätkidest üksikastmeist, igasugu usside ja vahlade kihisevatest parvedest, mis looduse hävitustööd end nuumates saadavad ning jätkavad, kuni aasta 15—20 pärast on teostunud lõplik kõdunemine. Et see ühtlasi tähendab kogu kalmistu maaala ja selle lähema ümbruse mürgitust, millele lisaneb haiguspisilaste levinemine olgu mulla põhivate kaudu, on ammutuntud tõsiasjad. Seepärast ongi uuelmal ajal uuesti pöördud matmise poole tuhastamise teel, mis kogu tsiviliseeritud maailmas järjest uusi poolehoidjaid võidab. Paljudes linnades on selleks otstarbeks asutised — krematooriumid ehitatud.

Matmine-tuhastamine krematooriumis (laipade põletamise erilises ahjus) ei erine välispidi kuidagi tavalikust mulda matmisest. Kirst kadunu põrmuga asetatakse erilisele katafalgi taolisele kõrgmikule, kus toimetatakse õnnistamine ja muud usulised talitused, nagu lahtise hauagi juures. Siis laskub kirst erilisse shahti, peatudes teatud sügavuses. Pärast järelehüüdeid ja lillede heitmist sulgub kirstu edasilaskumisel automaatselt shahti kaas, otsekui sümboliseerides haua kinniajamist. Matmine on lõpetatud. Tuhastamine ise sünnib juba leinajaile nägemata, kuigi on olemas võimalus soovijaile seda jälgida.

Mis sünnib kadunu laibaga? Ta põleb puhastustules. Ainult nii saab seda nimetada. Laip ei puutu üldse kokku tulega. Ta süttib kui sisemisest palangust tuhastamiskambri tuhandekraadilises kuumuses, mis lühikese aja, 1½—2 tunni kestes hävitab kõik orgaanilise, suitsuta ja lõhnata, jättes järele ainult puhast, läbipõletatud tuhka. See on pilt täis ülevat, esteetilist traagikat, mille puhtus ja kaunidus on kaugel aastatepikkusest, hirmusast, roojasest mädanemisest hauapõhjas. Peab tõesti kinnitama, et tuhastamine on ideaalseim matmisviis. Tuhk suletakse erilisse kapsli, mille omaksed võivad kas maha matta krematooriumi ümbritsevasse aeda, või urni asetatuna, paigutada sellekohasesse urnitüemesse, mis krematooriumi juures ettenähtud.

Esteetilistele ja sotsiaalhügieenilistele

nõuetele, mis põhjustanud tuhastamise mõtte ja praktilise levinemise, seltsivad rahvamajanduslikudki sünnid, mis tuhastamise teevad järkjärgult möödapääsematumaks. Mõeldagu

Tallinna krematooriumi üldvaade.

vaid suurte miljoniliste linnade peale, kus määratumad maaalad seisavad kinni kalmuväljade all, tihti takistades linnade loomulikku kasvu, moodustades sõna otseimas mõttes surnud võörkeha linna elavas organismis, hoopis kõnelemata tervishoidlikust hädaohust, mis püsivalt eriti aga nakkavate taudide puhul, ähvardamas kogu linna.

Ühes linna kasvamisega kasvab ka tarvidus uute kalmuväljade järgi.

Kinnitusnõukogu otsusi.

Kinnitusnõukogu üldkoosolek oli 28. märtil 1931. a. Juhatas ministriabi Dr. Mõttus. Osavõtsid peale hasomini esindajate dir. Sonini, abidirektor Nerepi, kohtumin. esindaja Reinholdi ning teiste ametasutuste esindajate tööliste asemikud E. Rosenberg, A. Tammemägi, A. Linnomägi, V. Luksepp, L. Johanson ning tööandjate esindaja K. Maurits.

1. Osa piimanduskool

lubati arvata tööstuslike töö sead. IV peat. § 382 p. 2 põhjal selle seadustiku IV peatüki määruste alla.

2.

Tallinna ühise haigekassa kaebus Põhja paberi ja puupapivabrikua ametniku-velskeri Konopinski tegevuse peale anti läbivaatamiseks 3-liikmelise komisjoni kätte.

3.

Haiguskindlustuse ulatus kaalumisel.

E. Haigek. Liit oli saatnud kinnitusnõukogule 18. veebr. 1931. a. alljärgneva kirja:

Tartu ülikooli tööõiguse õppejõud mag. Kliimann omas analüüsis „Käitis ja ettevõtte“ jõuab otsusele, et muutes teisi Tööstusliku töö seaduse peatükke vastavalt rahvusvahelisele konventsioonile, on muudetud ka § 257.

Seepärast palub E. Haigekassade Liit Kin-

nitusunõukogu seletust selle kohta, kuidas tõlgitseda § 257 ning missugused ettevõtted ja käitised tulevad arvata käesoleval ajal haiguse vastu kindlustuse kohuslikeks.

Aruandja dir. Sonin paneb ette jääda redaktsiooni juurde, mis antud tööstuslike töö sead. III n. § 257. Vene aint. val. 1917. a. muudatuse järgi.

Koosolekust osa võtma oli kutsutud ka mag. Kliimann, kes andis seletusi.

Peale poolt ja vastu väidete ärakuulamist anti küsimus komisjoni, kuhu valiti tööliste esindaja L. Johanson, töösturite esindaja K. Maurits, kohtumin. esindaja Reinhold ja hasomini esindaja dir. J. Sonin.

4.

Haigekassa arhiivi korralduse juhised, mis esindatud E. Haigekassade Liidu poolt, tunnustati vastuvõetavaks ja soovitatatakse haigekassadele käsitamiseks.

5.

Tallinna ühise haigekassa palve.

Riigi Teatajas nr. 13 — 1927. avaldatud Kinnitusnõukogu määruse muutmise asjus otsustati tagajärjeta jätta, kuna tööst. töö sead. III peat., eriti selle § 280, ei anna seaduslist alust määruse andmiseks T. Ü. H.

Iga haigekassa liige, kutseühingu tegelane tellib omale „Töö ja Tervise“.

poolt soovitud mõttes. T. Ü. H. nõudis muutmist selles mõttes, et ettevõtte revideerimise puhul oleks haigekassa juhatuse esindajal õigus peale haigekassasse puutuvate raamatute revideerimise minna ka tööstuse ruumidesse võrdlema tegelikult tööl olevaid töölisi ja nende palgaraamatuid haigekassale esitatud nimekirjaga ja palkadega, ühtlasi andes haigekassa esindajale õiguse tööliste ülekuulamiseks ja akti koostamiseks.

Nagu ülaltähendatud, leiti, et maksev seadus seda ei võimalda.

Tööliste esindajate ettepanekul pöörati mi-

nisteeriumi poole, et tööinspektorid jätkaksid haigekassadele teadete saatmist selle kohta, kui mõni ettevõtte seisma jäänud või uuesti tööd alustanud on.

6.

Haigekassa nimetus.

Rakvere haigekassa, põhikirja muutes, tahtis nimeks võtta „Haiguskindlustuskassa“. Kinnituskogu ei pidanud seda võimalikuks. Tuleb jääda nimetuse juurde: *haigekassa*. Ühtlasi peeti soovitavaks neid haigekassasid, mis asutatud mitmete ettevõtete jaoks, nimetada *ühishaigekassaks*.

Hispaania sotsiaaloludest.

Hispaanias võitleb rahvas praegu vabaduse eest. Diktatuur kaitseb monarkiat languse eest igasugu abinõudega.

Hispaania on agraari riik, 22,5 milj. elanikuga. Kõrgel järjel on karjakasvatus, mis annab 25 protsenti ekspordist. Välja veetakse ka oliive, veini, kartulit, sibulaid, apelsine, sidruneid, mandlit, granaadiõunu, viigimarju ja kastaneid.

Maapõuevarandusena võiks nimetada, rauda, vaske, tina ja elavhõbedat. Tõelised leiavad tööd peale põllutöö, mäekaevandustes ja vabrikutes, tööstustöölisest on 25% tekstiilvabrikutes. Kui Inglise palga üldindeks võtta toidukorvi maksumusel 100, siis on see Hispaanias 49, madalam on veel Eestis — 45 ja Portugalis — 35. Keskmise palk on umbes 18 krooni nädalas. Iseäranis madalad on põllutöölise päevapalgad.

Sotsiaalkindlustuse seadustest on

maksmas järgmised: õnnetuste vastu kindlustamine — vabatahtlik (1922. a.), haiguste vastu — vabatahtlik (1887. a.), riiklik emade kindlustamine 1923. a., sunduslik töövõimetuse vastu kindlustamine 1919. a., sunduslik vanade, leskede ja vaestelaste kindlustamine 1921. a. ning vabatahtlik tööpuuduse vastu kindlustamine 1923. aastast saadik.

Hispaania kuulub nende riikide keskele, kus prostitutsioon väga levinud. Iseäranis lobbab see pealinnas Madridis, kus kombeks armukeste pidamine. Prostitueerijate keskel on suur hulk kirjaoskamatuid, või vähese oskusega, nad pole õppinud mingit kutsetööd. Kuid neile on alles jäänud emainstinktid, suurel jaol neist on lapsed, kelle eest hoolitsevad.

Ka homoseksualiteet on Hispaanias levinud, iseäranis Andalusias.

Suguhaiguste protsent on eriti kõrge.

Poola karistussalkade metsikusi Lääne-Ukrainas.

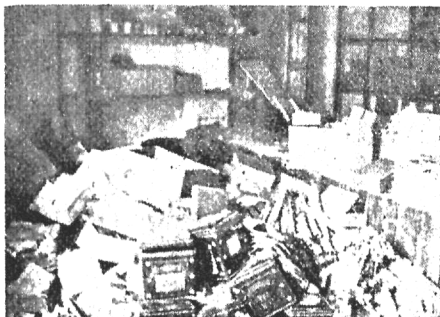
Poola karistussalga metsikusi.
Ida-Galiitsias, Boryntzias metsikult peksetud
Georg Artymiu.

Läinud aastal „rahustasid“ Poola karistussalgad, mis koosnesid politseist ja sandarmeeriast, ratsa- ja kahurväest, Ida-Galiitsias ja teistes Ukraina provintssides sealseid elanikke, keda süüdistati Poola ülevõimule vastuhakkamises. Sealne rahvas kannatab Poola suurmõisnikkude ja ametnikkude all, kelle upakusel ja kõrkusel pole piiri.

Karistussalgad, nagu 1905. a. Eestiski, näitasid kõige suuremat metsikust ja haiglast toorust.

Lugemislauad, rahvamajad ja ühistegelised majad, nagu hulk eramajugi, purustati seest ja väljast. Inimesi tapeti, piinati, vägistati ja pekseti. Mõnele anti 500 hoopit, inimene suri juba vähema arvu hoopide kätte. Peksa anti neile, kellele taheti, näiteks sel põhjusel, et ei võtnud Poola võimutseja ees küllalt kaugel mütsi maha. Karistamist toimetati ilma juurdluseta ja kohtuta. Pekseti keppidega,

piitsadega, nagaikaga, vitsadega, ka püssipäradega. Isadele anti peksa laste ja teiste omakste nähes: Pea peale ja jalgadele istusid sõdurid ja — pekseti. Seejuures hirvitati ning kästi korrata: „See on Poola maa!“ Lõ-

Poola karistussalga metsikusi.

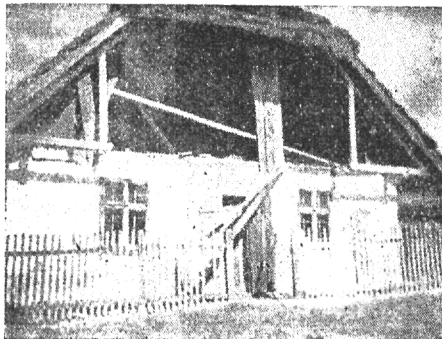
Tarnopoli tarvitajate ühisuse kauplus, mis purustati karistussalga poolt.

puks võeti allkiri: „Vägivalda ei tarvitatud, olen kõigea rahul, nõudmisi ja kaebusi pole.“

Pekseti talupoegi, kooliõpetajaid, haritlasi, preestreid, mehi ja naisi, vanu ja noori.

Iseäranis tunti viha lugemislaudade ja kooperatiiv-kaupluste vastu. Neis pandi toime põhjalik puhastus- ja hävitustöö.

Poolakate metsikus ulatas ka rahvasteliitu, kuid sumbutati seal ära.

Poola karistussalga metsikusi.

Rahvaharidusseltsi „Proswila“ lugemistuba Hajochis, Lembergigi lähedal — peale „läbiotsimist“.

Kuidas inimene veriseks lihatombuks pekseti ja missugused nägid välja kultuurasutused peale Poola „rahvuskangelaste töö“, selle kohta on avaldatud hulk pilte, toome neist mõned.

Sotsiaalkindlustusest Eestis.

Sanatooriumi eeltööde kulud tasutakse.

1929./1930. a. riigi eelarves oli E. Haigekassade Liidule sanatooriumi asutamiseks 10 milj. senti. Liit tahtis asuda Nõmmele sanatooriumi ehitama. See summa jäeti O. Strandmani valitsuse poolt liidule väljamaksmata, selleasemel anti E. Tiisikuse vastu võitlemise seltsile sanatooriumi laiendamiseks 7 milj. senti.

E. H. Liidul olid eeltööd tehtud, plaan valmistatud, maa muretsatud. Eeltööd nõudsid kulu üle 300.000 senti. Liit pööras palvega, et need kulud kaetaks, hariduse- ja sotsiaalministeeriumi poole, kuid tagajärjeta: vastavat krediitnõudmist riigikogule valitsuse poolt ei esitatud. Kuid riigikogu alamkomisjon ja eelarvekomisjon võttis vastu rkl. L. Johansoniga ettepaneku, nende kulude katteks määrata 300.000 senti. Lõpuks teatas ka valitsuse esindaja, et ta selle vastu pole. Riigikogus tegi keegi ettepaneku, seda krediiti kustutada, kuid jäi vähemusse. Saades selle krediidi kätte, võib liit katta kulud, mis sanatooriumi asutamisega tehtud.

Haigekassade sanatooriumi asutamise mõtte teostamine tuleb paremate aegade peale edasi lükata ja esialgu rahul olla sellegagi, et Tiisikuse vastu võitlemise seltsi sanatooriumi laiendatakse.

Reaktsioon sotsiaalseaduste alal.

Riigikogule on esitatud valitsuse eelnõu, millega arvatakse riigiteenijate ja -töölise

palgast 2% pensionimaksumu — vastavasse fondi.

Kavatsusel on ka pensionide vähendamise, missugusel määral, pole veel selge. Kõneldatakse kõigi pensionide, mis üle 45 kr., 10—25%-lisest vähendamisest.

Riigiteenijate ja -töölise arstiabi kuludest tasub riik vaid osa, missuguse, pole veel kindlaks määratud.

Riigiteenijad nõuavad haigekassat.

Töökaitse ja sotsiaalkindlustuse saatus Eestis.

28. jaan 1931. a. otsusega esitas vabariigi valitsus riigikogule teadmiseks Versailles'i rahulepingu artikkel 405. põhjal konventsiooni eelnõu laevade peale- ja mahalaadimisel tegutsevate töölise kaitse kohta õnnetuste vastu; renomendatsioonid tööõnnetuste ärahoidmise kohta, vastutuse kohta kaitseasutuste eest mehaanilise jõuga liikuvatel masinatel; vastastikkuse riikidevahelise läbikäimise kohta laevade peale- ja mahalaadimisel tegutsevate töölise kaitse suhtes, ja tööandjate ja töölise kutseühingute ärakuulamise kohta määruste andmisel laevadele peale- ja mahalaadimisel tegutsevate töölise julgeoleku suhtes.

Nende elluviimiseks oleks tarvis täiendada seadusi ja määrusi, kuid riigikogu sotsiaalkomisjonis selgus, et hasominil sellast kavatsust seni pole. Komisjoni enamus otsustas selle eelmise valitsuse otsuse tagasi saata praegusele valitsusele seisukoha võtmiseks.

Kuna need konventsioonid ja renomendat-

sioonid, mis käsitavad eriti tööõnnetuste ärahoidmist, riigile erilisi kulusid ja raskusi ei tee, nende elluviimine praegu mitte ainult võimalik, vaid ka väga tarvilik on, siis võib eitava seisukohta põhjendada vaid eitava suhtumisega sotsiaalkindlustuse ja töökaitse arengusse. Seepärast tohiks küll loota, et „teadmiseks võtmise“ asemel — hasomin esitab valitsuse kaudu riigikogule vastavad seaduseelnõud.

Seletus puhkusele-lastud töölistest haigekassale teatamise kohta.

mis kinnitushõukogu poolt 31. jaan. 1931. a. vastu võetud, samuti

ettevõtete haigekassade alla arvamise juhtnõõrid.

samal päeval vastuvõetud, on hariduse- ja sotsiaalministri J. Hünersoni poolt 9. novembril kinnitatud ja 17. veebruaril 1931. a. „Riigi Teatajas“ nr. 14 avaldatud.

Sotsiaalkindlustusest välismail.

Sotsiaalkindlustusemaks Prantsusmaal.

Läinud aastal pandi Prantsusmaal maksma uus sotsiaalkindlustuse seadus. Töölised peavad tasuma 4%. Osa töölisi võitsid streigi kaudu, et selle 4% tasuvad ettevõtjad. Prantsuse töölisorganisatsioonid on nõrgad, neis on vaid väike osa töölistest. Seepärast suur osa töölistest peavad kindlustusmaksu tasuma.

Hiljuti oli üks töölistest ennast ära uputanud, jättes järele sedeli: „Suren sellepärast, et ei taha maksta kindlustusmaksu“.

Tööpuuduse vastu kindlustamine Austrias.

Pealesõjaaegses Austrias on 7 miljoni elanikku. 1919. a. oli siin 147.192 töötut, kes said tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse alusel toetust, 1920. a. — 32.217, 1921. a. — 12.055, 1925. a. — 150.000, 1929. a. — 165.000. 1930. a. oli see arv veel suurem. Paljud vabrikud on suletud, teistes töötatakse osaliselt, tööpalkasid on vähendatud.

Tööpuuduse vastu kindlustuse krediitide defitsiit oli 1930. a. — 50 miljoni shillingit, see on umbes 27 miljoni Eesti senti.

Kindlustusmaksu suurendamine Saksamaal.

Saksamaal tõsteti tööpuuduse vastu kindlustamise maksu 3½ pealt 4½ protsendi peale. Töötute arv on aga nii suur, et kui see ei lange, siis tuleb maksuprotsenti tõsta 6½ peale.

Töötute toetamisest Ameerikas.

Põhja-Ameerika Ühendriikes oli läinud aastal töötuid registreeritud 3,7 miljonit, peale selle põllutöölised ja äriteenijad. Puudub sotsiaalkindlustust, selle aset täidab eraheategevus. 1930. a. esimese 6 kuu jooksul anti töötuile sellaste organisatsioonide kaudu 24 miljoni dollarit toetust, peamiselt natuuras.

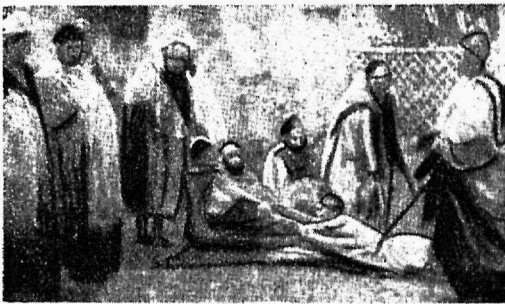
Venemaal tööpuudust pole.

Venemaal on rakendatud kõik inimesed tööle. 1929. a. augustis oli Moskva tööbörsides registreeritud 240.000 töötut, toetust anti seal 100.000 töötule. 1. okt. 1930. a. oli registreeritud töötute arv Moskvas 177.

Moskvas on umbes 1 miljon töölisi.

Töötule toetusraha maksmine on lõpetatud.

Nii on üle Venemaa inimesed enam-vähem töös.

Prantsuse asumail Marokkos on veel tänapäeval orjade pidamine. Peksetakse peremehe juurest põgenenud orja peale tabamist

Puudulik esimene abi Venes.

Vene vabrikutes on arstiabi puudulik, ühe arsti kohta tuleb päevas sageli üle 70 haige, ruumid on kitsad. Seepärast on avaldatud „Voprosõ Strahovanijas“ nõudmised, et käesoleva aasta kestel asutatakse metalli-, keemia-, mäe- ja ehitustööstuskäitistesse esimese abi punktid, seatakse sisse alaline valvekord, antaks tarvilik arv arste, uuritaks haigestumiste arvu tõusu põhjusi, võideldaks töö ja olukorra parandamise eest.

Tööpuudus.

Tööpuudus välismail.

Viimaste andmete järgi oli töötuid:

Austrias 440.000; kutseühingu liigetest 23,4%.

Belgias 170 tööpuuduse vastu kindlustuskassa andmetel 692.408 liikmest jaanuari lõpul täiesti töötä 76.549 ja osaliselt 111.979.

Daanis oli kutseühingute andmetel 290.000 liikmest jaanuari lõpul töötä 24,4%.

Saksamaal said märtsikuul toetust 2.589.000 töötut. Töötuid oli registreeritud 15. märtsil 4.980.000. Berliinis oli töötä 470.000. Arvestades ka perekonnaliikmeid, nälgis iga kolmas elanik.

Danzigis oli jaanuaris 27.081 töötut.

Prantsusmaal oli töötuid registreeritud jaanuari lõpul 59.500. Arvatakse neid olevat üle 1 miljoni.

Soomes oli 31. jaanuaril töötuid 49.719. Ka siin näitab tööpuudus suurt tõusu.

Suur-Britannias kuulub tööpuuduse vastu kindlustamisele 12.400.000 töelist, neist oli jaanuarikuu lõpul töötä 21,5%, veebruari lõpul 2.617.658.

Hollandis oli töötute kindlustuskassa 445.541 liikmest veebruari keskel töötä 110.486.

Itaalias oli veebruari lõpul registreeritud 765.325 töötut.

Iirimaal oli jaanuari lõpul 285.000 kindlustatust töötä 23.819.

Jugoslaavias oli registreeritud läinud aasta lõpul 9.989 töötut.

Kanadas — 35.264.

Lätis jaanuari lõpul suuremates linnades 9.336, märtsi algul üle 20.000.

Uuel-Meremaal — 53.000 liikmest 15,5%.

Norras — 16. märtsil 29.095.

Austrias — märtsi keskel said toetust 326.802, toetuseta 50.000 töötut.

Poolas — veebruari lõpul 362.000 töötut, teiste andmete järele üle 1 miljoni.

Schveitsis — veebruari lõpul 26.886.

Rootsis — kutseühingute andmetel 70.437.

Tshehhoslovakkias — veebr. lõpul 337.000.

Ungaris — jaanuari lõpul 124.000 kutseühinglasest 26.191 töötä.

P. Ameerika-Ühendriikes — märtsikuu andmetel kutseühinglasest 27%.

Hinnas loetakse nälgijate arvu kümnete miljonitega.

Jaapanis näitab tööstuselu tõusu, kuid ka siin on töötuid küllaldaselt.

Muidugi ei anna need andmed tööpuudusest tõelikkude pilti: töötute arv kõigis riikides on palju suurem, kui seda näitavad ametli-

kud arvud ja töötute protsent kutseühingute liigete keskel. Tööpuuduse all kannatavad peale töötute ka nende perekondade liikmed.

F. Plachy.

Elutuba pesuköögiks
(Das kleine Blatt).

Tervishoid.

Surmaudu põhjusi.

Läinud aasta lõpul oli Belgias Maasi orus raske udu, mida nimetati surmauduks. Sajad inimesed haigestusid, 63 suri. Surid peamiselt vanemad inimesed, kellel juba hingamis- elundid või süda haige oli. Haigestumisjuhud olid 25 km. pikkusel ja 1—2 km. laiusel maa-ribal Lüttichist lõunasse. Nüüd on uurimused selgitanud haigestumise põhjusi. Tsingi-, superfosfaadi- ja teiste sellaste vabrikute mürgised gaasid küllastasid raske ja külma udu väikse ilmaga mürgiste ainetega niivõrd, et inimesed haigestusid ja nõrgemad surid. Just nende vabrikute raioonis tegigi „surmaudu“ oma hävitustööd. Siin on ka maapind kõlbmatu põllumajapidamiseks ja loomade söötmiseks, maapind on muutunud liig hapuks.

Juba see surmaudu näitab, missugustes rasketes tervishoidlistes tingimustes tuleb töölised neis ettevõtetes töötada ja elada.

Tervishoiu personali kutsetegevuse seadus on hasomini poolt väljatöötatud. Selles on ettenähtud tervishoiu personali liigitus ja

registreerimine, arstide õigused ja kohustused, rohuteadlaste ja nende abijõude kohta käivad normid.

On kavatsus edaspidi hambaarsti õigusi anda vaid neile, kes ülikooli arstiteaduskonna lõpetanud.

Muidugi läheb enne veel hulk aega, kui uus seadus vastu võetakse ja jõusse astub.

Viini supelusasutistest.

Viinis on elanikke 1.866.100. Linnaomavalitsus, kes töölistele ehitanud terved uulitsad kümnete tuhandete korteritega, on hoolitsenud ka rahva supelusasutiste eest, ehitades neid terve rea. Läinud aastal, kuni oktoobri kätseid neis supelusasutistes 6.405.895 inimest, suve supelusasutistes 1.768.941 ja laste vabasupelusasutistes 1.301.604.

Käesoleval aastal ehitatakse lastele 2 vabasupelusasutist juurde, nii et neid kokku 24 saab.

Tallinnas ei ole linnavalitsus seni ühtegi supelusasutist ehitanud: isegi mererand on tarviliselt korraldamata.

Linnaisadel on korterid vannitubadega — ja sellest näib meie oludes küllalt olevat.

Küsimused ja vastused.

Kas on selili lugemine kahjulik?

Jah on, tekitab lühinägemist, aga ka verejooksu pähe, mis aitab kaasa ninaosade jne. haigestumisele ning peavalule. Lugemine enne magamist peale muu äritab ka närvikava ja vähendab und, tehes rahutuks.

Kas terve inimene magab kui surnu?

Mõned uurijad tõendavad, et normaaliline ei maga sugugi raskelt „nagu surnu“, vaid 8-tunnilise öörahu jooksul vahetab oma aset üle 30 korra. Selle kohta on teinud mõned Ameerika arstid kino ülesvõtteid. Pooled neist asememuutmistest oleksid võimatud, kui

inimene voodis üksi ei maga. Kõhupeal magas see inimene, kellega katsed tehti, vaid 6 korda ja kokku 8½ tunnist 1¼ tundi.

Arstid on arvamisel, et terve inimene ei saa unes kaua olla ühes ja samas seisangus, vaid muudab seda.

Kirjandust.

Farmatsöitiline käsiraamat. Toimetanud mag. pharm. Herm. Paris, mag. pharm. H. Sogenbits, dr. pharm. N. Veiderpass. „Eesti Rohuteadlase“ kirjastus Tartus, 1931. 8°. 278 lhk. Hind iluköites 2 kr. 50 s., brošeeritult 2 kr.

Märtsikuu sündmustik.

1. märtsil. Ostetakse rukkid kokku 2 milj. kr. eest. — Rakvere Ühishaigekassa 10-aastane. — Göteborgi lähedal uppus auto 6 inimesega. — Fidshi saartel sai tormis surma üle 160 inimese. — Euroopas oli läinud aastal üle 50.000 enesetapja. — Tallinna registreenud 966 töötut. — Veebruaris 235 leetriaiget.

2. — Surmas enese tervishoiu- ja hoolekandevalitsuse abidirektor dr. H. Männik. — Mehhikos said teatris tulesurma 14 inimest. — Rootsi tööbörsides üle 40.000 töötut registreeritud.

3. — Tööpuudus põlevkivikaevanduses — osa töölistel 3-päevane töönädal.

5. — Verduni lahinguväljadel 14.000 surnut matmata.

7. — Narva tekstiilvabrikutes tööpuudus. — Maavärisemine Makedoonias 160 inimohvriga. — Lumetorm Eestis ja Lätis. — Soomes avati uus parlamendihoone.

9. — Tudus said 3 last tulesurma.

10. — Sõkaevurite streigist Lõuna-Valesis 5000 töölist osavõtnas.

12. — Jangtse jõel hukkus laev 200 inimesega.

13. — Nisujahu ja manna tolle kõrgendati kuni 0,39 kuldfrangini kilo.

14. — Rahuldati tikuvabriku tööliste nõudmine saamata palganõudmises.

15. — Norra paberitöösturid vähendavad tööpalkasid 15% võrra. — Tallinna Ühise Haigekassa peakoosolek pikendas teenijate tööpäeva 8 tunnini.

16. — Eestis tõsteti petrooleumi hinda, kuigi hind välisurul langeb.

17. — Hispaanias mõisteti 3 revolutsioonilist ohvitseri surma. — Töötüli Inglismaal Staffordshire potitööstuses — 75.000 töölist

peavad palgavõitlust. — Riias jäi tselluloosivabrik seisma — 1300 töölist töötä.

18. — Maavärisemine Jugoslaavias. — Bradda maaninal hukkus aurik „Citrine“ 10 inimesega. — Illinoisi osariigis Hirti vanglas mäss — vangid ei suutnud kannatada piinamisi. — Norra rannas hukkus aurik 7 inimesega.

19. — Bordeaux kiirrong jooksis roobastest välja: 6 surnut ja 35 haavatut. — Prantsuse aurik hukkus 14 inimesega.

20. — Eesti vanglates enam inimesi kui kohti.

21. — Belgias „surmaudu“ põhjuseks vabrikute mürkgaasid: surnuid üldse 100.

22. — Shoti kiirrong jooksis roobastest välja: 6 surnut, 9 haavatut. — Tallinnas surid vingu isa, ema ja 2 last. — Eesti vabandussõjalaste liit andis valitsusele 3-kuulise ultimaatumi põhiseaduse muutmiseks. — Kukurusel valiti tööliste vanemad.

23. — Riigiteenijad nõuavad omale haigekassat. — P.-Ameerikas 7 milj. töötut. — Chicagos tapeti töölisjuht Rooney.

24. — P.-Ameerikas saab aastas õnnetuste läbi surma üle 100.000 inimese. — Läbiotsimisi Tallinnas.

25. — Tööstusettevõtted vallandavad töölisi. — Soomes pörkasid lennukid kokku — 2 lendurit said surma.

26. — Laste kurgutõbi maal (Avinurmes). — Tööliste vallandamised Türi paberivabrikus jätkuvad. — Indias kokkupõrked — 112 surnut ja 500 haavatut.

27. — Bata saapatööstus tungis Eestisse.

28. — Saksa-Austria sõlmisid tolliliidu.

29. — Raudteetöölised nõuavad hinnata arstiabi.

30. — Pagaritööliste öötööd pikendati.

31. — Saksamaal ligi 5 miljonit töötut.

Haigekassade tegelased! Levitage „TÖÖ JA TERVIST“, — sellega aitate kaasa sotsiaalkindlustuse arengule Eestis.

Tegev toimetaja L. Johanson, kaastoimetaja Aug. Gustavson.

Vastutav toimetaja: L. Johanson.

Väljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

Kirjastuse o.-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. nr. 31.